

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»  
Факультет цивільної та господарської юстиції  
Кафедра цивільного процесу

*До 150-ї річниці з дня відкриття першої  
судової палати у м. Одеса*

# Новели цивільного процесуального законодавства: ПРЕДСТАВНИЦТВО

МАТЕРІАЛИ  
Міжнародної науково-практичної конференції

м. Одеса, 16 травня 2019 року

Одеса  
Фенікс  
2019

УДК 347.9

Н 72

**Укладачі:**

**Голубєва Н. Ю.** – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного процесу, професор кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»;

**Островська Л. А.** – кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного процесу Національного університету «Одеська юридична академія»;

**Коробенко О. О.** – асистент кафедри цивільного процесу Національного університету «Одеська юридична академія»;

**Сатановська О. В.** – старший лаборант кафедри цивільного процесу Національного університету «Одеська юридична академія».

**Новели** цивільного процесуального законодавства:  
Н 72 представництво : матер. Міжнар. наук.-практ. конфер. ; до 150-ї річниці з дня відкриття першої судової палати у м. Одеса (м. Одеса, 16 травня 2019 року) / за заг. ред. д.ю.н., проф. Н. Ю. Голубєвої. – Одеса : Фенікс, 2019. – 200 с.

Укр. та франц. мовами

ISBN 978-966-928-404-4

УДК 347.9

*Матеріали видано за авторською редакцією.  
Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу  
несуть учасники конференції, їхні наукові керівники, рецензенти  
та структурні підрозділи вищих навчальних закладів та установ,  
які рекомендували ці матеріали до друку.*

ISBN 978-966-928-404-4

© Національний університет «Одеська  
юридична академія», 2019

**Гладьо Юлія Олексіївна**

*кандидат юридичних наук, асистент кафедри інтелектуальної власності, інформаційного та корпоративного права Львівського національного університету імені Івана Франка, адвокат*

## **ВІДШКОДУВАННЯ ВИТРАТ НА ПРОФЕСІЙНУ ПРАВНИЧУ ДОПОМОГУ У АДМІНІСТРАТИВНОМУ, ГОСПОДАРЬСЬКОМУ ТА ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

Зміни до процесуальних кодексів, які набрали чинності 15 грудня 2017 року [1], на практиці зумовили виникнення ряду питань щодо порядку та умов відшкодування витрат на правничу допомогу. Складність полягає у відсутності єдиних підходів до оцінки розміру витрат на правничу допомогу та критеріїв такої оцінки. З огляду на зазначене, доцільно провести порівняльний аналіз положень Цивільного процесуального кодексу України, Господарського процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України (надалі – ЦПК, ГПК, КАС України) в частині порядку та умов відшкодування витрат на правничу допомогу.

**Попередній розрахунок витрат на правничу допомогу.** Частини 1-2 статті 134 ЦПК України передбачають, що разом з першою заявою по суті спору кожна сторона подає до суду попередній (орієнтовний) розрахунок суми судових витрат, які вона понесла і які очікує понести в зв'язку із розглядом справи. У разі неподання стороною попереднього розрахунку суми судових витрат суд може відмовити їй у відшкодуванні відповідних судових витрат, за винятком суми сплаченого нею судового збору. Попередній розрахунок судових витрат є обов'язковою складовою як позовної заяви (ст. 175 ЦПК), так і відзиву (ст. 178 ЦПК). Фактично аналогічні положення містяться і у ГПК України у статті 124. Слід зазначити, що наслідком невиконання цього обов'язку при поданні позовної заяви може бути залишення її без руху, а в подальшому слугувати підставою для відмови у відшкодуванні таких витрат. Водночас,

суди не завжди застосовують ч. 2 ст. 134 ЦПК України, а посилаються на ч. 8 ст. 141 ЦПК України<sup>1</sup>, де зазначається, що докази щодо витрат подаються до закінчення судових дебатів у справі або протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду за умови, що до закінчення судових дебатів у справі сторона зробила про це відповідну заяву. Вбачається, що ця норма повинна застосовуватися винятково при наявності попереднього розрахунку та при заявленні вимог про стягнення витрат.

У свою чергу, у КАС України відсутні вимоги щодо попереднього розрахунку судових витрат. Відтак, відсутність такого розрахунку при поданні позовної заяви до суду чи відзиву на позовну заяву не матиме наслідком відмови у відшкодуванні таких витрат. Судова практика йде таким чином, що заява про відшкодування витрат на правничу допомогу може бути задоволена й шляхом ухвалення додаткового рішення у справі, у тих випадках, коли при винесенні рішення суд не вирішив питання про розподіл судових витрат. Зокрема, у справі № 826/913/16, суд задовольнив частково клопотання про стягнення витрат на правничу допомогу вже після винесення рішення у справі та оформив це додатковим рішенням.[2]

**Забезпечення витрат на правничу допомогу.** У новій редакції ЦПК України (ст. 135) та ГПК України (ст. 125) запроваджено інститут забезпечення витрат на правничу допомогу. Суд може зобов'язати сторони внести на депозитний рахунок суду попередньо визначену суму судових витрат, пов'язаних з розглядом справи або певною процесуальною дією, про що постановляє ухвалу (забезпечення судових витрат). Поряд з цим у зазначених кодексах передбачено механізми для забезпечення права на відшкодування судових витрат (витрат на правничу допомогу) для відповідача у специфічних випадках: якщо позов має ознаки завідомо безпідставного або інші ознаки зловживання правом на позов; або якщо позов подано іноземцем (іноземною юридичною особою), який не має

---

<sup>1</sup> Аналогічні положення у ч.8 ст. 129 ГПК України, ч. 7 ст. 139 КАС України

на території України ні зареєстрованого місця проживання (місцезнаходження), ні майна, достатнього для відшкодування судових витрат.<sup>1</sup> Водночас, у порівнянні із ЦПК та ГПК, КАС України не містить такого інституту як забезпечення витрат на правничу допомогу.

**Розмір та співмірність витрат на правничу допомогу.** Законодавством України не встановлено граничного розміру компенсації витрат на правничу допомогу.<sup>2</sup> Поряд з цим, у ЦПК України, у ГПК України і у КАС України зазначається, що підставою для визначення розміру витрат є договір про надання правової допомоги. Розмір таких витрат повинен бути співмірним із складністю справи, часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг), обсягом наданих послуг, ціною позову. Співмірність витрат – це оціночне поняття та визначається судом в кожному конкретному випадку. У цьому контексті слід згадати справу № 826/707/17, де суд зазначив, що «право позивача на компенсацію понесених витрат на правову допомогу не є абсолютним та може бути обмеженим з урахуванням вимог розумності та справедливості. Так, година участі адвоката в судовому засіданні складала 640,00 грн., проте з урахування того, що представник позивача в судовому засіданні знаходився 4 хв., то компенсація складає 42,68 грн.» [4]. У справі № 923/567/17, суд прийшов до висновку про зменшення розміру витрат на правничу допомогу зважаючи на те, що адвокат брав участь у справі, починаючи з першої інстанції, та

---

<sup>1</sup> Таке забезпечення судових витрат також може бути застосоване, якщо суду надані докази того, що майновий стан позивача або його дії щодо відчуження майна чи інші дії можуть ускладнити або зробити неможливим виконання рішення суду про відшкодування судових витрат відповідача у випадку відмови у позові.

<sup>2</sup> Відповідно до попередньої редакції ЦПК України (ч. 2 ст. 84) граничний розмір компенсації витрат на правничу допомогу встановлювався законом. Відповідно до статті 1 Закону України від 20 грудня 2011 року № 4191-VI «Про граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу у цивільних та адміністративних справах» розмір компенсації витрат за правничу допомогу обмежувався 40 % прожиткового мінімуму для працездатних осіб, розмір якого встановлено на 1 січня календарного року, за годину участі особи, яка надавала правничу допомогу, у судовому засіданні, під час вчинення окремих процесуальних дій поза судовим засіданням та під час ознайомлення з матеріалами справи в суді.[3]

не міг бути необізнаним про позицію позивачів, законодавством, яким регулюється спір у справі, а тому час та витрати на вивчення законодавства не повинні компенсовуватися.[5] Таким чином, застосовуючи принцип співмірності витрат, компенсація може бути зменшена не тільки щодо тривалості виконаних робіт/послуг, але й щодо виду робіт, які підлягають відшкодуванню.<sup>1</sup>

Водночас, витрати на правничу допомогу повинні бути розумними та реальними. У рішенні ЄСПЛ у справі ««East/west Alliance Limited» проти України» [6] зазначається, що заявник має право на компенсацію судових та інших витрат, лише якщо буде доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їхній розмір – обґрунтованим. У справі «Лавентс проти Латвії» [7] наголошено, що відшкодовуються тільки витрати, які мають розумний розмір. Аналогічними критеріями керуються і національні суди, наприклад, у справах № 910/15944/17 [8], № 910/15357/17[9], розглянутих Верховним Судом.

#### Список використаної літератури:

1. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України № 2147-VIII від 03.10.2017 року// <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19>
2. Додаткове рішення Окружного адміністративного суду міста Києва від 22 серпня 2018 року/ Справа № 826/913/16 <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/76269954>
3. Про граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу у цивільних та адміністративних справах: Закон України від 20 грудня 2011 року// Відомості Верховної Ради України. – 2012.-№ 29.-ст. 343
4. Постанова Київського апеляційного адміністративного суду від 14 травня 2018 року/ Справа № 826/707/17 // <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74027930>
5. Додаткова постанова від 11 червня 2018 року/ Справа № 923/567/17// <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74670290>

---

<sup>1</sup> При цьому слід наголосити, що керуючись вимогами процесуальних кодексів розмір витрат на правничу допомогу може бути зменшений тільки за клопотанням іншої сторони у разі недотримання вимог щодо їх співмірності (ч. 6 ст. 134 Кодексу адміністративного судочинства України, ч.5 ст. 137 Цивільного процесуального кодексу України, ч.5 ст. 126 Господарського процесуального кодексу України).

6. Справа «East/West Alliance Limited» проти України» (Заява № 19336/04)// [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974\\_994](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_994)
7. Справа «Лавентс проти Латвії» (Lavents v. Latvia)// [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980\\_175](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_175)
8. Додаткова постанова Верховного Суду від 24 січня 2019 року/ Справа № 910/15944/17// <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79397805>
9. Постанова Верховного Суду від 06 березня 2019 року/ Справа № 910/15357/17// <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80418032>

**Гнатів Оксана Богданівна**

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри  
цивільного права та процесу*

*Тернопільського національного економічного університету*

## **СПІВМІРНІСТЬ ФАКТИЧНОГО ВІДШКОДУВАННЯ ВИТРАТ НА ПРАВНИЧУ ДОПОМОГУ З РЕАЛЬНИМ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ**

Забезпечення відшкодування судових витрат є однією із проблем судочинства в Україні. Найбільш істотною частиною у складі судових витрат для сторони цивільного процесу, зазвичай, є витрати на правничу допомогу. З набуттям чинності нової редакції Цивільного процесуального кодексу та реформуванням інституту адвокатури суттєво були лібералізовані підходи до компенсації сторонам витрат на правничу допомогу. Це дало надію на перетворення нежиттєздатного інституту на дієвий засіб перерозподілу судових витрат.

Концептуальним елементом нового підходу стала відмова від законодавчого регулювання граничних розмірів компенсації, які не відображали реальних гонорарів адвокатів та цінової політики на ринку юридичних послуг, а також безпосередня орієнтація на умови договорів про надання правничої допомоги між клієнтом та адвокатом. Задекларований законодавцем підхід дозволив адвокатській спільноті розраховувати на запровадження цивілізованих правил процесу, а клієнтам надавав можливість перекласти тягар оплати вартості юридичних послуг на сторону спору, проти якої винесено судові рішення.